

UOT 636.082

İNƏKLƏRİN DÜZGÜN YETİŞDİRİLMƏSİ TEXNOLOGİYASI

M.İ.ƏLİYEV, X.A.ƏLİYEV
Azərbaycan ET Heyvandarlıq İnstitutu

Damazlıq işinə inəklərin düzgün yemləndirilməsi və saxlanması yaxşılaşdırılması, düzgün seçmə və taylaşdırma daxil edilir. Heyvanların damazlıq keyfiyyəti, onların süd məhsuldarlığının artırılması və tez yetişənliyi ən çox inəklərin düzgün yetişdirilməsindən aslıdır [1].

Açar sözlər: damazlıq işi, cavanların yetişdirilməsi, boy və inkişaf, yemləmə, süd məhsuldarlığı

Heyvandarlığın intensiv inkişafı bu sahənin yeganə inkişaf yoludur. Belə ki, inəklərin yetişdirilməsi zamanı heyvanların bioloji imkanlarından geniş istifadə olunması tələb olunur.

Respublikamızda mal-qaranın cins tərkibinin yaxşılaşdırılması damazlıq işinin düzgün təşkilindən xeyli aslıdır. Bu zaman seleksiya üsullarından istifadə etməklə heyvanların damazlıq keyfiyyətini yüksəltmək və məhsuldarlığını artırmaq mümkündür. Damazlıq işinin aparılmasında əsas məqsəd daha yüksək məhsuldar heyvan nəxırı yaratmaqdan ibarətdir. Yüksək məhsuldar, damazlıq keyfiyyətinə malik heyvanların yaradılması daha ucuz məhsul istehsal etməyə imkan yaradır. Demək, damazlıq işinin düzgün təşkili daha çox məhsul istehsalı deməkdir.

Maldarlıqda məqsədyönlü damazlıq işinin aparılmasında heyvanların müxtəlif faydalı təsərrüfat əlamətləri arasındakı əlaqələrin müəyyənləşdirilməsinin də əhəmiyyəti böyükdür. Təcrübələrlə sübut edilmişdir ki, sağım ilə südün yağlılığı və sağım ilə südün zülalı arasında korrelyativ əlaqə mənfi, sağım ilə süd yağı, sağım ilə diri çəki arasındakı korrelyativ əlaqə isə müsbətdir. Qaramalın məhsuldarlıq və damazlıq keyfiyyətinin təkmilləşdirilməsi zamanı kəmiyyət əlamətlərinə xüsusi diqqət verilir. Südlük maldarlıqda bu əlamətlərə diri çəki, laktasiyanın 305 günü ərzində inəklərin sağımı, süddə yağın və zülalın miqdarı, maşınla sağıma yararlılıq aiddir. Maldarlıqda seleksiya işinin müvəffəqiyyəti əsas əlamətlər olan dəyişkənlik, irsilik və təkrarlanma əmsallarından bilavasitə aslıdır. Bu əmsalların qiyməti yüksək olduqda, adətən, seçmənin səmərəliliyi də yüksək olur.

Heyvanların bioloji imkanları dedikdə onların qurutma və servis dövrləri, boğazlığın müddəti və nəhayət, təsərrüfat faydalılığı müddətləri nəzərdə tutulur. İntensiv istifadəlik dövründə inəklərin bioloji imkanları onlarda 45 günlük servis dövrü və 285 gün boğazlıq dövrü ərzində bir bala alınmasına imkan verir.

İnəklərin bioloji imkanlarından intensiv istifadə olunması hər şeydən əvvəl ana orqanizminin doğuma, doğumdan sonra növbəti boğazlığa hazır vəziyyətə qaytarmasının sürətləndirilməsini tələb edir. Yadda saxlamaq lazımdır ki, potensial imkandan intensiv istifadə edən ana inək üçün ana orqanizminin tələblərinə uyğun olaraq bütün növ qidalı maddələrə, həmçinin hər cür bioloji fəal maddələrə olan tələbatı ödənilməlidir. Əks təqdirdə ana orqanizmdə sökülmə gedə bilər. Müasir zootexniya və biologiya elmi sübut edir ki, məhsuldarlıq istiqamətindən, heyvanların canlı kütləsindən aslı olaraq inəklər üçün düzgün yem payı, yem norması tərtib edilməlidir [2].

Odur ki, çəkisi 300 kq olan ana inəklər üçün hər 100 kq çəkiyə 1,1 yem vahidi, sonrakı hər 100 kq canlı kütləyə isə 0,6-0,8 yem vahidi əlavə edilir.

Saxlayıcı yemin hər 1 yem vahidinə 65-70 qr həzm olunan protein, 5 qr kalsium, 2-5 qr fosforun verilməsi mineral maddəyə olan tələbatı ödəyə bilər. Məhsuldar yemləmə zamanı inək südünün hər 1 kq-a 0,5 yem vahidi və 1 yem vahidinə 120 qr həzm olunan protein, 2,5-3,5 qr kalsium, 2-3 qr fosfor və 1,5-2 qr xörək duzu verilməlidir.

İnəklərin yem rasyonu yem normasının müvafiq tərtib edilir. Yem payının qidalılığı heyvanın diri çəkisi, məhsuldarlığı fizioloji vəziyyətinin tələbatını ödəməlidir. Yem payındakı yemlərin tərkibində kifayət miqdarda protein, karbohidratlar, makro- mikroelementlər, vitaminlər olmalıdır ki, onlar həzm orqanının sekresiyası və mator fəaliyyətini oyatsın və maddələr mübadiləsini tənzimləsin.

Cədvəl 1. Südündə 3,8-4% yağ olan inəklər üçün yem norması

İnəklərin süd məhsuldarlığı, kq	Gündə 1 baş üçün tələb olunur					
	Yem vahidi, kq	Həzm olunan protein, q	Xörək düzü, q	Ca, q	P, q	Karotin, mq
Canlı kütləsi 350 kq olan inəklər üçün						
6	6,3	756	40	50	38	252
8	7,3	876	50	58	44	292
10	8,3	996	55	66	50	332
12	9,3	1116	65	74	56	372
14	10,4	1248	70	83	62	416
16	11,4	1368	80	90	68	456

Сәдвәл 2. Canlı күтләси 350 кq, гүндә 8 кq сүд верән, сүдүндә 4% yağ olan инәк үчүн yem payı

Yemlər	Gündә 1 baş үчүн тәләб olunur					
	Miqdarı, кq	Yem vahidi, q	Həzm olunan protein, q	Ca, q	P, q	Karotin, mq
Qarşıq yem	2	1,8	240	13,4	12,8	-
Qarğıdalı silosu	10	2,0	140	15	5,0	150
Çiyid qabığı	2	0,7	20	3,8	1,8	-
Yonca senağı	7	2,45	769	46,7	15,4	164
Çəməн otu	2	0,84	84	12	4,2	30
Xörək duzu, qr	50	-	-	-	-	-
Norma ilə тәләб olunur	50	7,80	936	62,4	47	-
Yem payında var	-	7,79	953	90,9	39,2	344

Sağmal inәklәrin yem tәkibindә bütүн qidalı maddәlәrinin tәmin edilmәsi үчүн yem payı müxtәlif yemlәrdән tәrtib olmalıdır. Şirәli yemlәр silos, senaj kökümeyvәlilәр, yaşıl yem həzmi yaxşılaşdırır və

süd sağımını artırır. Qaba, quru ot, külәş, saman mineral maddәlәrin mәнimsәnilmәsini yaxşılaşdırır, qüvvәli yemlәр orqanizmin həzm olunan proteinini olan тәләbatını ödəyir. Yem payında proteinin çatışmazlığı süd sağımın və süddә yağın faizinin azalmasına səbəb olur.

Geniş tәdqiqat işlәrinin nəticәlәri göstәrir ki, qaramal cavanlarının yaşadığı ilk iki il әrzindә birinc il үчүн hər başa 1470 кq yem vahidi və 132 həzmә gedән protein, ikinci ildә isә 1475 кq yem vahidi və 174 həzmә gedән proteinin verilmәsi onların 18-22 aylıqda 360-400 кq canlı күtlәyә çatmasını və həmin yaşda həvәsә gәlib döllәnmәsini tәmin edir[3].

Yem payında qüvvәli yemin miqdarı 1 кq sağılan süd hesabına müәyyәnlәşdirilir. Belә ki, gündәlik sağımı 10 кq olan inәyә hər 1 кq südә görә 100 qr, 10-15 кq südә görә 100-150 qr, 20-25 кq südә görә 250-300 qr və 25 кq südә görә isә 300-350 qr qüvvәli yem verilmәlidir.

ӘDӘBİYYAT

1.А.И.Слакина и др. Основы животноводства. М., Колос, 1981, 280с. 2.Н.М.Şirinov və baş. Heyvandarlığın intensivləşdirilmәsi. Bakı., Azәrnәşr, 1983, 198 s. 3.Л.Дурст, М.Виттман. Кормление сельскохозяйственных животных. М., Нова книга, 2003, 382 с.

Правильная технология разведение скатов

М.И.Алиев, Х.А.Алиева

На племенная работа включает комплекс мероприятий по улучшению кормления и содержания скатов, правильному отбору и подбору животных. Племенных качеств животных, повышение их молочной продуктивности и скороспелости во многом зависят от правильного выращивания ската.

Ключевые слова: племенное дело, скота, разведения, рост и развития, кормления, молочная продуктивность

The right technology breeding stingrays

M.I.Aliev, X.A.Alieva

On breeding includes a set of measures to improve the feeding and housing of skates correct selection and the selection of animals. Breeding qualities of animals, increase their milk production and precocity is largely dependent upon the proper cultivation of the ramp.

Keywords: livestock breeding, cattle, breeding, growth and development, feeding, milk production